

HUIPPurheilua – Vammaisurheilu Suomessa

Vammaisurheilu Suomessa -näyttelyn toteutuksesta vastaavat Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry ja Suomen Urheilumuseo. Käsikirjoitus Leena Kummu ja Aija Saari, visuaalinen suunnittelu Jaakko Mäkikylä MeridianX ja ääniselostus YLE urheilun radiotoimittaja Jouko Vuolle.

Johdanto

Vammaisurheilun historia Suomessa voidaan jakaa neljään kehitysjaksoon: vammaisurheilun alkuvaiheet (1920–1960), vammaisurheilun organisoitumisvaihe (1960–1980), vammaisurheilun vakiintumisvaihe (1980–2000) sekä moniarvoistuvan urheilun ajanjakso, johon liittyy myös paralympiaurheilun nousu vuodesta 2000 eteenpäin.

Tänä aikana suomalainen vammaisurheiluliike on kokenut suuria muutoksia. Kuurot jäivät alkuvuosikymmenten jälkeen pois vammaisurheiluliikkeestä. Kuurojen maailmankisat tunnetaan nimellä Deaflympics. Kuurojen urheilu on mukana näyttelyssä vain vammaisurheiluliikkeen alkuhistorian osalta.

Paralympialiike on laajentunut lähes koko maailman kattavaksi toiminnaksi. Kehitysvammaisten Special Olympics -toiminta on lähes yhtä tunnettua ja laajaa. Vammaisurheilun asema liikuntakulttuurissa on vahvistunut ja asenteet vammaisurheilua kohtaan ovat muuttuneet positiivisemmiksi niin päättäjien kuin suuren yleisönkin joukossa. Tämän päivän tunnetuimmat vammaisurheilijat ovat koko kansan sankareita.

Viimeisin muutos koskee järjestöjen yhdentymistä. Suomalaiset liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisten erilliset urheilujärjestöt elinsiirtoväellä täydennettynä ovat vastikään perustaneet Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta VAU ry:n. Uuden yhdistyneen vammaisurheilujärjestön myötä näyttelyssä esiintyvät Suomen Invalidien Urheiluliitto (SIU), Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu (SKLU) ja Elinsiirtoväen Liikuntaliitto ELLI päättävät toimintansa keväällä 2010. Näkövammaisten Keskusliitto jää toimimaan, mutta sen liikuntayksikkö siirtyy uuteen VAU:oon.

1920–1960

Vammaisurheilu alkoi Suomessa kuulovammaisten osalta 1920-luvulla ja muiden vammaisryhmien osalta toisen maailmansodan jälkeen 1940-luvulla. Toiminta ennen 1960-lukua oli pienimuotoista ja sen järjestämisestä olivat vastuussa vammaislaitokset sekä vammaisjärjestöt.

Ensimmäiset suomalaiset kuulovammaisten seurat perustettiin 1900-luvun alussa. Seurat perustivat yhdessä Suomen Kuuromyöskin Urheiluliiton (myöhemmin Suomen Kuurojen Urheiluliitto) vuonna 1920. Alkuvaiheiden urheilulajeista suosituimmat olivat hiihto, yleisurheilu ja voimistelu.

Urheilu tuli mukaan Sotainvalidien Veljesliiton alaosastojen toimintaan jo sodan aikana. Talvisodassa ja jatkosodassa vammautui pysyvästi noin 70 000 henkilöä. Ensimmäinen urheilujaosto muodostettiin vuonna 1945. Sotainvalidien urheilu hyväksyttiin luontevammin kuin siviilivammaisten ja se sai myös enemmän julkisuutta. Suosituimmat lajit 1940-luvulla olivat kävely, juoksu, uinti, pyöräily, kenttäurheilu, hiihto ja jalkapallo. Sotasokeitten eli sodassa näkönsä menettäneiden urheilutoiminta alkoi Suomessa vuonna 1948. Näkövammaisten muu liikuntatoiminta sai alkunsa Kuopion ja Helsingin sokeitten kouluista.

Stoke Mandevillessä on paralympialaisten alku

Englanti oli vaikeavammaisten henkilöiden urheilun johtava maa sodan jälkeisessä Euroopassa. Keskeisin henkilö aatteen kehittämisessä oli saksalaissyntyinen, mutta Englannissa vaikuttanut Sir Ludwig Guttman (1899–1980). Hän perusti vuonna 1944 Englantiin Stoke Mandevillen kuntoutuskeskuksen selkäydinvammaisille sotilaille ja ideoi alaraajahalvaantuneille erilaisia urheilumuotoja ja kuntoutusohjelmia. Vuonna 1948 Guttman järjesti samanaikaisesti Stoke Mandevillessä vammattomien olympialaisten kanssa pienimuotoiset vammaisurheilukilpailut, jotka laajenivat vuosi vuodelta. Näitä kilpailuja pidetään paralympialaisten edeltäjinä. Ensimmäiset yhteiset maailmankisat muille vamma ryhmille, halvaantuneille, amputoiduille ja näkövammaisille, pidettiin Stoke Mandevillessä syksyllä vuonna 1974.

Liikunnanopettajaopintojen loppuvaiheessa vammautunut Veikko Puputti matkusti Israelissa järjestettyihin paralympialaisiin opintomatalle 1968. Matka innosti käynnistämään selkäydinvammaisten urheilua myös Suomessa. Valmistuttuaan liikunnanopettajaksi hän järjesti vakuutusyhtiöiden kustantamia kuntoutuskursseja ja työskenteli Käpylän kuntoutuslaitoksessa 1970–1974. Hänen merkityksensä suomalaisen vammaisurheilun ja erityisliikunnan kehittämiseksi on suuri. Hän koki, että vammaiset innostuivat liikunnasta, jos järjestäjiä vain löytyi.

Veikko Puputti osallistui urheilijana kahdeksiin kesä- ja talviparalympialaisiin saavuttaen viisi kultaa jääratamelkkailussa ja hopeaa jousiammunnassa. Jääratamelkkailu jäi pois paralympialaisten ohjelmasta vuosituhaten vaihteessa. Puputin aktiivinen osallistuminen erityisliikunnan komiteoissa ja työryhmissä on vahvistanut merkittävästi vammaisurheilua. Vuonna 2009 hänelle luovutettiin Tasavallan presidentti Tarja Halosen myöntämä Suomen liikuntakulttuurin ja urheilun suuri ansioristi, joka on liikuntakulttuurin alalla jaettavista kunniamerkeistä merkittävin ja se voi olla kerrallaan enintään kahdellatoista haltijalla.

1960–1980

1960-luku toi suuria muutoksia vammaisurheilun kenttään. Vammaisurheilu alkoi organisoitua omiin järjestöihinsä, mikä rakensi jatkuvampaa ja laajempaa pohjaa vammaisurheilutoiminnalle.

Näkövammaisten Keskusliittoon perustettiin urheilutoimikunta vuonna 1962. Suomen Invalidien Urheiluliitto perustettiin 1964.

Toiminta laajeni ja järjestöt tekivät tasa-arvotyötä saavuttaakseen paremman aseman liikuntakulttuurissa. Vammaiset ihmiset alkoivat vaatia itselleen oikeutta määrätä omasta elämästään.

1960-luvun loppupuolella vammaisurheilu alkoi muun urheilun vanavedessä erikoistua ja ammattimaistua. 1970-luvulla SIU:n lajivalikoima laajeni hiihdosta ja yleisurheilusta jousiammuntaan, uintiin, istumalentopalloon ja pyörätuolikoripalloon. Näkövammaisten vahvoja lajeja olivat yleisurheilu, hiihto ja uinti. Maalipallon säännöt toi Suomeen Arvo Karvinen jo 1960-luvulla. Ensimmäinen maalipallon SM-turnaus järjestettiin Helsingissä 1972.

Kehitysvammaisten kilpailutoiminta alkoi Suomessa tiedostetummin 1960-luvun lopussa hiihdossa ja yleisurheilussa. Vuonna 1968 järjestettiin ensimmäiset kehitysvammaisten hiihtokilpailut.

Urheilupäivät

1960- ja 1970-luvuilla kilpa- ja harrasteliikunnan välillä ei ollut selvää eroa, vaan esimerkiksi SIU:ssa kaikki kilpailivat yhdessä urheilupäivillä. Osallistujamäärät olivat suuria. Kilpailut järjestettiin talkoovoimin ja vertaistuki oli tärkeää. Yleisurheilun kilpailulajeina oli kansainvälisten mallien mukaisesti myös keihään tarkkuusheittoa, linkopallon- ja keilanheitto sekä pyörätuolislalom.

Muista Pohjoismaista ja etenkin Ruotsista haettiin ideoita ja kilpailutuntumaa.

Valmennustoiminta käynnistyi 1970-luvun puolivälissä. Alettiin puhua lajivalmennuksesta, eikä vain kuntokursseista.

Naiset tulivat mukaan

Naiset olivat vammaisurheilun vähemmistöä. Lajivalikoima kasvoi hitaasti. Naisten lajeja olivat aluksi vain hiihto ja uinti. Vuonna 1968 liikuntavammaisten naisten lajeiksi otettiin ilmakivääriammunta ja linkopallonheitto. Vuonna 1970 päätettiin naisten istumalentopallisarjan aloittamisesta ja käynnistettiin vaikeavammaisten naisten pulkkahiihto ja uinti.

Liikuntavammaisten puolella vaikeavammaisten mukaantulo laajensi lajivalikoimaa ja muutti luokittelua. Pyörätuolilajit saivat omat kisat. Selkäydinvammaisten urheilu oli kansainvälistä ja naiset mukana heti alusta alkaen.

Vammaprosentin sijaan muut liikuntavammaiset osallistujat jaettiin yläraajavammaisiin, alaraajavammaisiin, vaikeasti selkävammaisiin, lievästi monivammaisiin sekä toispuolihalvaantuneisiin.

Vammaisurheilun vakiintumisvaihe (1980–2000)

1980-luvulla liikuntalaki toi vammaisurheilulle tasa-arvoisemman aseman liikuntakulttuurissa. Rahoitus lisääntyi ja toiminta laajeni. Vammaisurheilu toimi myös erityisliikunnan veturina. Erityisliikuntaa ja vammaisurheilua kehitettiin rinta rinnan.

Yleisen liikuntakulttuurin murros avasi ovia uusille lajeille. Yhteistyö lajiliittojen kanssa käynnistyi esimerkiksi ampumaurheilussa, jousiammunnassa, judossa, pyörätuolikoripallossa ja purjehduksessa. Vammaisratsastus oli käynnistynyt osana Suomen Ratsastajainliiton harrastus- ja kilpailutoimintaa jo 1970-luvulla.

Suomalaiset kehitysvammaiset urheilijat osallistuivat ensimmäisiin kansainvälisiin kisoihinsa Ruotsissa 1989 ja miehet ottivat kuulantyytyn kolmoisvoiton. Suomalaiset olivat maalipallon maailmanmestareita: naiset voittivat mestaruuden 1992 ja miehet 1996.

Pohjoismaisten mestaruuskilpailujen merkitys pieneni, kun eri lajien EM- ja MM-kisat lisääntyivät. Vammaisurheilu ajautui kilpailullisempaan suuntaan ja vammaisurheilun arvot lähenivät vammattomien urheilun arvoja ja ideologiaa.

Eri vammausryhmien yhteistyö lisääntyi

Myös vammaisurheilujärjestöjen keskinäinen yhteistyö lisääntyi. Vuonna 1992 Näkövammaisten Keskusliitto (NKL), Suomen Invalidien Urheiluliitto (SIU) ja Kehitysvammaliitto alkoivat järjestää yhteisiä SM-kilpailuja uinnissa ja hiihdossa. 1980-luvun lopussa vammaisurheilujärjestöihin kuului arviolta 160 000–170 000 henkilöjäsentä.

Kehitysvammaisten liikuntatoiminta alkoi vahvistua, kun Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaisten Liikuntaliitto pääsivät valtionavun piiriin 1980-luvun lopulla. Kolme kehitysvammaisille liikuntatoimintaa järjestävää tahoa yhdistyivät vuonna 1994 Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry:ksi (SKLU).

1980-luvun kehityksen vuodet mahdollistivat vammaisurheilun kannalta merkittävän virstanpylvään, kun Suomen Paralympiayhdistys perustettiin vuonna 1994.

Kansainvälistä menestystä

Vammaisurheilun resurssit ja puitteet paranivat. Vammaisten huippu-urheilusta vastasi Suomen Invalidien Urheiluliitto olympiavalmennusrahan turvin. Valmentautuminen ja koko toiminta oli vielä melko alkeellisella tasolla.

Tämän ajanjakson menestynein vammaisurheilija oli Jouko Grip, joka kilpaili hiihdossa, ampumahiihdossa ja yleisurheilussa. Vuosien 1980–1994 välisenä aikana hän saavutti yhteensä 18 paralympiamitalia, joista 12 oli kultaista. Grip valittiin vuonna 2006 Torinon Paralympialaisten yhteydessä ensimmäisessä erässä Hall of Fameen eli vammaisurheilun parhaimmistoon. Muita menestyneitä suomalaisurheilijoita olivat heittolajeissa kilpaillut Pekka Kujala, hiihtäjä Pertti Sankilampi, juoksija Harri Jauhiainen sekä naisista hiihtäjät Kirsti Pennanen ja Tanja Tervonen (myöh. Kari) ja uimari Eeva-Riitta Kukkonen (myöh. Fingerroos).

Moniarvoistuva urheilu (2000–)

2000-luvulla vammaisurheilun yhteistyö yleisen urheilun suuntaan on lisääntynyt.

Lajiliitto- ja seurayhteistyön lähtökohtana on se, että urheilijat voivat harjoitella lajiaan samoista lähtökohdista kuin vammattomat urheilijatkin.

Lajikirjo on laajentunut. Paralympialaisten ja paralympialiikkeen tunnettuus on lisääntynyt. Uusia maita ja urheilijoita on tullut mukaan toimintaan. Kilpailu kiristyy.

Vammaisurheilun kilpailuihin osallistuminen edellyttää luokittelua. Näkövammaisten urheilijoiden luokittelu perustuu näkötesteihin. Liikuntavammaisten urheilijoiden luokitus tapahtuu sekä lääketieteellisesti, että lajikohtaisten toiminnallisten testien mukaan. Elinsiirtourheilussa voivat kilpailla elinsiirron saaneet henkilöt. Kehitysvammaisilla on kaksi erilaista luokittelujärjestelmää kansainvälisten organisaatioiden mukaan: Special Olympics- ja INAS-FID.

Espoo 2005 -kisat

Yleisurheilun vammaisten avoimet Euroopan mestaruuskilpailut (Espoo 2005) olivat monella tapaa historialliset. Ne olivat suurimmat Suomessa koskaan järjestetyt vammaisurheilukilpailut ja ensimmäiset ei-paralympiatason vammaisurheilukilpailut, jotka järjestettiin yhteistyössä vammattomien kilpailuiden kanssa: Espoo 2005 -kilpailut olivat kaksi viikkoa Helsingin yleisurheilun MM-kisojen jälkeen. Kisojen järjestämisestä vastasivat Suomen Paralympiakomitea ja sen jäsenjärjestöt, Suomen Urheiluliitto, MM 2005 -kisaorganisaatio, Espoon kaupunki sekä espoolaiset urheiluseurat. Kilpailuihin osallistui 700 kilpailijaa 34 Euroopan maasta ja 12 Euroopan ulkopuolisesta maasta. Kilpailut onnistuivat hyvin ja saivat paljon kiitosta niin osanottajilta kuin yleisöltäkin. Suomi saavutti kilpailuista viisi kultaa ja yhden pronssin.

Special Olympics -aate korostaa osallistumista

Kehitysvammaisten Special Olympics -liike sai alkunsa vuonna 1962 presidentti Kennedyn sisaren Eunice Kennedy Shriverin järjestämisestä ”Shriver leireistä”. Leireillä Shriver kehitti kehitysvammaisille lapsille ja nuorille suunnatun liikunta- ja urheiluohjelman. Special Olympics -aatteen tavoitteena on antaa kehitysvammaisille henkilöille mahdollisuus tulla hyväksytyksi ja arvostetuksi yhteiskunnan jäseneksi.

Ensimmäiset kansainväliset Special Olympics -kisat järjestettiin USA:ssa kesällä 1968. 1000 urheilijaa USA:sta ja Kanadasta kilpailivat kolmessa lajissa: yleisurheilussa, hallikiekossa ja uinnissa. Osallistujamäärät kasvoivat tasaisesti ja 1970-luvun puolivälissä kilpailuihin osallistui urheilijoita myös Pohjois-Amerikan ulkopuolelta. Ensimmäiset Special Olympics talvikisat järjestettiin vuonna 1977 Coloradossa. Viimeisimpiin kesäkisoihin Shanghaissa 2007 osallistui 21 lajissa kaikkiaan 7291 urheilijaa 164 maasta. 2009 talvikisoihin Idahon Boisessa osallistui seitsemässä lajissa kaikkiaan 2000 urheilijaa 95 maasta kilpaillen seitsemässä lajissa.

Paralympiakisojen historia

Kahdet ensimmäiset paralympialaiset, vuonna 1960 Roomassa ja 1964 Tokiossa, järjestettiin samalla paikkakunnalla kuin olympialaiset. Rooman kilpailuihin osallistui 400 kilpailijaa 23 maasta. Lajeja oli kahdeksan: jousiammunta, yleisurheilu, uinti, pöytätennis, koripallo, miekkailu, tikanheitto ja snooker. Suomesta Rooman kilpailuihin osallistui kolme kilpailijaa ja tuloksena oli yksi mitali.

Aluksi paralympialaisissa kilpailivat ainoastaan selkäydinvammaiset urheilijat. Näkövammaiset ja amputoidut urheilijat tulivat kilpailuihin mukaan vuonna 1976 Torontossa, Arnhemissä vuonna 1980 mukaan tulivat CP-vammaiset urheilijat ja Atlantassa 1996 kehitysvammaiset urheilijat.

Talviparalympialaiset järjestettiin 1976–1992 asti samana vuonna kesäparalympialaisten kanssa. Vuoden 1994 talviparalympialaiset Lillehammerissa olivat ensimmäiset talvikisat, jotka järjestettiin olympialaisten kanssa samalla paikkakunnalla samana vuonna.

Kesä- ja talviparalympialaiset

Ensimmäisiin kesäparalympialaisiin Roomassa osallistui 400 urheilijaa 23 maasta. Mukana oli kolme suomalaisurheilijaa, jotka toivat mukanaan yhden mitalin. Pekingin paralympialaisiin 2008 osallistui 3951 urheilijaa 146 maasta. Pekingissä oli mukana 30 suomalaisurheilijaa.

Ensimmäiset talviparalympialaiset järjestettiin Ruotsin Örnsköldsviksissä 1976. Mukana oli 17 maata ja 250 urheilijaa, joista 26 oli suomalaisia. Vuonna 2006 Torinossa oli mukana 39 maata ja 486 urheilijaa, joista 7 oli suomalaisia. 1980-luvun huippuvuosiin verrattuna Suomi on tipahtanut mitalitilastojen huipulta talvikisojen osallistujamaiden keskikastiin.

Seuraavat talviparalympialaiset järjestetään Vancouverissa 12.3.–21.3.2010 ja kesäparalympialaiset Lontoossa 29.8.–9.9.2012.

Kesäparalympialaiset 1960–2008

1960 Rooma

Maita: 23

Urheilijoita: 400

Suomalaisia: 3

Suomalaismitalit: 1

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 16.

Lajit: 8

1964 Tokio

Maita: 22

Urheilijoita: 375

Suomalaisia: -

Suomalaismitalit: -

Suomen sijoitus mitalitilastossa: -

Lajit: 9

1968 Tel Aviv

Maita: 29

Urheilijoita: 750

Suomalaisia: 1

Suomalaismitalit: 0

Suomen sijoitus mitalitilastossa: -

Lajit: 10

1972 Heidelberg

Maita: 44

Urheilijoita: 1000

Suomalaisia: 19

Suomalaismitalit: 4

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 28.

Lajit: 10

1976 Toronto

Maita: 39

Urheilijoita: 1657

Suomalaisia: 38

Suomalaismitalit: 50

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 13.

Lajit: 13

1980 Arnhem

Maita: 42

Urheilijoita: 1973

Suomalaisia: 61

Suomalaismitalit: 33

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 17.

Lajit: 12

1984 New York

Maita: 45

Urheilijoita: 1800

Suomalaisia: 53

Suomalaismitalit: 48

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 13.

Lajit: 17

1984 Stoke Mandeville

Maita: 41

Urheilijoita: 1100

Suomalaisia: 32

Suomalaismitalit: 12

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 24.

Lajit: -

1988 Soul

Maita: 61

Urheilijoita: 3053

Suomalaisia: 52

Suomalaismitalit: 49

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 22.

Lajit: 17

1992 Barcelona

Maita: 86

Urheilijoita: 3020

Suomalaisia: 71

Suomalaismitalit: 25

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 15.

Lajit: 15

1996 Atlanta

Maita: 103

Urheilijoita: 3195

Suomalaisia: 67

Suomalaismitalit: 13

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 30.

Lajit: 17

2000 Sydney

Maita: 123

Urheilijoita: 3843

Suomalaisia: 65

Suomalaismitalit: 10

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 43.

Lajit: 20

2004 Ateena

Maita: 136

Urheilijoita: 3837

Suomalaisia: 86

Suomalaismitalit: 8

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 34.

Lajit: 21

2008 Peking

Maita: 146

Urheilijoita: 3951

Suomalaisia: 30

Suomalaismitalit: 6

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 40.

Lajit: 20

Talviparalympialaiset 1976–2006

1976 Örnsköldsvik

Maita: 17

Urheilijoita: 250

Suomalaisia: 26

Suomalaismitalit: 22

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 3.

Lajit: 2

1980 Geilo

Maita: 18

Urheilijoita: 350

Suomalaisia: 30

Suomalaismitalit: 29

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 1.

Lajit: 2

1984 Innsbruck

Maita: 20

Urheilijoita: 350

Suomalaisia: 31

Suomalaismitalit: 34

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 2.

Lajit: 2

1988 Innsbruck

Maita: 22

Urheilijoita: 397

Suomalaisia: 21

Suomalaismitalit: 25

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 4.

Lajit: 3

1992 Albertville

Maita: 24

Urheilijoita: 475

Suomalaisia: 16

Suomalaismitalit: 14

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 5.

Lajit: 3

1994 Lillehammer

Maita: 31

Urheilijoita: 492

Suomalaisia: 22

Suomalaismitalit: 24

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 7.

Lajit: 4

1998 Nagano

Maita: 31

Urheilijoita: 571

Suomalaisia: 20

Suomalaismitalit: 19

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 9.

Lajit: 4

2002 Salt Lake City

Maita: 36

Urheilijoita: 416

Suomalaisia: 15

Suomalaismitalit: 8

Suomen sijoitus mitalitilastossa: 9.

Lajit: 3

2006 Torino

Maita: 39

Urheilijoita: 486

Suomalaisia: 7

Suomalaismitalit: -

Suomen sijoitus mitalitilastossa: -

Lajit: 4

Suomi menestyi 1980-luvulla

Suomen vahvimmat lajit paralympialaisissa olivat kesälajeista yleisurheilu, jousiammunta, uinti ja pöytätennis. Talvilajeista suomalaiset pärjäsivät hiihdossa.

Suomen menestys kesä- ja talviparalympialaisissa oli parhaimmillaan 1980-luvulla. Opetusministeriön taloudellinen tuki mahdollisti Suomen osallistumisen kaikkiin kilpailuihin melko suurella joukkueella. Olennaista oli myös, että valmennustoiminta systematisoitui ja järjestöihin saatiin uusia työntekijöitä.

Vammaisurheilun tulostaso on noussut. Samanaikaisesti myös kärki on laajentunut. Tulostason, välinekehityksen ja ammattimaistumisen taustalla on muun muassa entisten sota- ja kriisialueiden panostus ja lisääntynyt mielenkiinto vammaisurheiluun.

Vammaisurheilun arvostus on lisääntynyt

Apurahoilla mitattuna vammaisurheilun arvostus on kasvanut nelinkertaiseksi vuodesta 1999. Urheiluapurahaa nauttii 17 vammaisurheilijaa vuonna 2009. Paralympiaurheilu on alkanut kiinnostaa myös yritysmaailmaa ja mediaa, vaikkakin vammaisurheilijoiden saamat sponsorituet ovat vielä pieniä.

Vammaisurheilijoiden urheilija-apurahat 1999–2009:

1999: Mikael Saleva, Tanja Kari, Eeva-Riitta Fingerroos

2000: Mikael Saleva, Tanja Kari, Eeva-Riitta Fingerroos, Maarit Korhonen

2001: Tanja Kari, Teuvo Ojala, Jaana Argillander, Jarmo Ollanketo

2002: Tiina Ala-Aho, Jari Gusev, Rauno Saunavaara, Jari Kurkinen

2003: Rauno Saunavaara, Markku Niinimäki, Merja Hanski, Jari Kurkinen, Matti Launonen, Minna Leinonen, Veikko Palsamäki

2004: Minna Leinonen, Sisko Kiiski, Jean-Pierre Antonios, Matti Launonen, Tiina Ala-Aho, Markku Niinimäki, Rauno Saunavaara, Leo-Pekka Tähti

2005: Jani Kallunki, Minna Leinonen, Leo-Pekka Tähti, Marjaana Väre, Tiina Ala-Aho, Jean-Pierre Antonios, Sisko Kiiski, Markku Niinimäki, Reeta Peltola, Katja Saarinen, Rauno Saunavaara, Ilkka Tuomisto

2006: Minna Leinonen, Jani Kallunki, Jean-Pierre Antonios, Leo-Pekka Tähti, Markku Niinimäki, Katja Saarinen, Reeta Peltola, Ilkka Tuomisto, Tiina Ala-Aho, Marjaana Väre, Kimmo Jokinen, Esa Miet-tinen

2007: Jean-Pierre Antonios, Jani Kallunki, Osmo Kinnunen, Minna Leinonen, Esa Miettinen, Markku Niinimäki, Reeta Peltola, Ilkka Tuomisto, Leo-Pekka Tähti, Tiina Ala-Alho, Esa Jokinen

2008: Jean-Pierre Antonios, Jani Kallunki, Osmo Kinnunen, Minna Leinonen, Esa Miettinen, Markku Niinimäki, Reeta Peltola, Ilkka Tuomisto, Leo-Pekka Tähti, Tiina Ala-Aho, Kimmo Jokinen, Maija Löytynoja, Katja Saarinen, Marjaana Väre

2009: Minna Leinonen, Osmo Kinnunen, Jani Kallunki, Jarmo Ollanketo, Marko Törmänen, Esa Miettinen, Antero Karjalainen, Leo-Pekka Tähti, Katja Saarinen, Maija Löytynoja, Ilkka Tuomisto, Jean-Pierre Antonios, Jani Kallunki, Taneli Tenhunen, Antti Latikka, Jussi Kokko, Janne Piipponen

Vuoden vammaisurheilija

Vuoden vammaisurheilija valittiin vuodesta 1989 vuoteen 2007 saakka, jolloin Leo-Pekka Tähden suur-suosio vuoden urheilijäänestyksessä johti siihen, että vuoden vammaisurheilijaa ei enää valita. Vammaisurheilijat kilpailevat vuoden urheilijan tittelistä samalla viivalla ei-vammaisten kanssa.

Elinsiirtourheilijoiden kansainvälinen kisatapahtuma on nimeltään Transplant Games. Tunnetuin elinsiirtourheilija on Tuija Helander, joka valittiin vuoden vammaisurheilijaksi 2005.

1989 Seija Sosunov, yleisurheilu (kehitysvammainen)

1990 Seppo Joensuu, kelkkahiihto (liikuntavammainen)

1991 Eeva-Riitta Kukkonen, uinti (näkövammainen)

1992 Kimmo Jokinen, pöytätennis (liikuntavammainen)

1993 Miesten maalipallon EM-joukkue (näkövammainen)

1994 Kari Joki-Erkkilä, kelkkahiihto (liikuntavammainen)

1995 Eero Hulanmäki, yleisurheilu (näkövammainen)

1996 Martti Rautavuori, jousiammunta (liikuntavammainen)

1997 Matti Launonen, pöytätennis (liikuntavammainen)

1998 Tanja Kari, hiihto (liikuntavammainen)

1999 Naisten maalipallon EM-joukkue (näkövammainen)

2000 Tiina Ala-aho, yleisurheilu (liikuntavammainen)

2001 Jari Gusev, yleisurheilu (näkövammainen)

2002 Tanja Kari, hiihto (liikuntavammainen)

2003 Markku Niinimäki, yleisurheilu (liikuntavammainen)

2004 Leo-Pekka Tähti, yleisurheilu (liikuntavammainen)

2005 Tuija Helander, yleisurheilu (elinsiirron saanut)

2006 Markku Niinimäki, yleisurheilu (liikuntavammainen)

2007 Leo-Pekka Tähti, yleisurheilu (liikuntavammainen)

Yhdessä ja erikseen!

Vammaisurheiluun on monta sisääntuloväylää. Vammainen liikkua voi yhä useammin valita missä, mitä ja kenen kanssa harrastaa. Vertaisryhmässä voi urheilla muiden vammaisten liikkujien kanssa. Lajiseurassa voi harrastaa ei-vammaisten urheilijoiden rinnalla. Osa vammaisurheilijoista hyödyntää molempia vaihtoehtoja voidakseen harjoitella mahdollisimman tehokkaasti. Esimerkiksi Leo-Pekka Tähti kuuluu Suomen Urheiluliiton maajoukkueen valmennusrinkiin (Team Finland) ja pelaa yleisurheilun harjoituskaudella sivutreeninä pyörätuolikoripalloa Espanjassa.

Paralympialajit maalipallo, boccia ja pyörätuolirugby ovat esimerkkejä vammaisten omista lajeista. Useassa lajissa tarvitaan avustajaa tai opasta. Tandempyöräilyssä näkövammainen pyöräilijä ja näkevä pilotti muodostavat joukkueen. Boccian vaikeavammaisten luokissa voi käyttää avustajaa ja vierityskourua pallon pelaamisessa.

Useissa vammaisurheilulajeissa tarvitaan myös lajiin suunniteltua apu- tai liikuntavälinettä. Mitä edistyneempi urheilija, sitä yksilöllisempi apuväline. Huipputasolla esimerkiksi hiihto- tai alppihiihtokelkka, kelaustuoli, pyörätuolipelien pelituolit ja boccian vierityskouru ovat käyttäjälleen räätälöityjä.